

بخش "هارم"

ضمایر شخصی و مسائل مختلف در این رابطه :

ضمایر به کلماتی *f*رفته می شود که در جمله جای *z*ین اسم *f*شته و شخص و یا شیئی مورد نظر را در خود منعکس کند.

ضمایر شخصی در ترکیب جمله به دو شکل ، یعنی به شکل \$ منفصل # (جدا از کلمات *z*یر) و \$ متصل # (به شکل *z*سوند) بکار *f*رفته می شوند :

الف) ضمایر منفصل شخصی ، ضمایری هستند که به شکل زیر مستقل و جدا از کلمات *z*یر بکار *f*رفته می شوند :

نام ضمایر شخصی فارسی	فارسی	ضمایر منفصل ترکی	
ضمیر اول شخص مفرد	من	من	mən
ضمیر دوم شخص مفرد	تو	سن	sən
ضمیر سوم شخص مفرد	او	او، شو	o
ضمیر اول شخص جمع	ما	بیز	biz
ضمیر دوم شخص جمع	شما	سیز	siz
ضمیر سوم شخص جمع	انها ⁰	اونلار	onlar

در رابطه با ضمایر منفصل شخصی به مطالب زیر توجه کنید :

a) ضمایر شخصی در زبان ترکی جنسیت (نر ، ماده) نمی شناسد.

b) ضمایر سوم شخص مفرد و جمع (او، بُو ، اونلار، بُونلار)، ضمایر اشاره ای نیز محسوب می شوند.

c) ضمیر سوم شخص مفرد و جمع (او ، بُو ، اونلار ، بُونلار) در رابطه با حیوانات و اشیاء نیز بکار *f*رفته می شود.

d) دو ضمیر شخصی و اشاره ای سوم شخص جمع (اونلار onlar ، بُونلار) کلمات مرکبی هستند ، که به

شکل زیر از سه بخش تشکیل می‌یابند ، اما دو سیلابی هجی می‌شوند . مثال :

- تجزیه کلمه \$ اؤنلار# : (۱) اؤ : ضمیر شخصی ، (۲) \$ ن# : حرف اضافی ، (۳) لار : علامت جمع

- هجی کلمه \$ اؤنلار# : (۱) اؤن (۲) لار

(k) کلمه \$ اؤنلار ، بؤنلار# ، در محاوره به شکل \$ اؤلار# و \$ بؤلار# نیز بیان می‌شوند.

(m) ضمیر اول شخص مفرد در زبان ترکی \$ بن bən# می‌باشد ، که امروزه آن به شکل \$ من mən#

بیان می‌شود : جمع \$ بن bən# ، می‌شود \$ بیز biz# ،

جمع \$ سن sən# ، می‌شود \$ سیز siz# و

جمع \$ اؤ o# ، می‌شود \$ اؤنلار onlar#

"مانکه ملاحظه می‌شود ، اولین حرف ضمائر شخصی مفرد و جمع به یک شکل (sən ، biz ، bən) ،

(onlar ، o + siz) بکار گرفته می‌شوند ، در صورتی که اولین حرف کلمه \$ من mən# با کلمه \$ بیز biz#

هم شکل نمی‌باشد و \$ من mən# را نمی‌توان به شکل \$ میز miz# جمع بست.

کلمه \$ بن bən# امروزه در ترکی آذربایجان به شکل \$ من mən# صرف می‌شود ، نتیجتاً در این کتاب نیز به

شکل \$ من# بکار گرفته می‌شود.

(n) در کتب و اشعار قدیمی (همانند ترکی استانبولی) ضمیر اول شخص مفرد را به شکل \$ بن bən# نیز بکار

برده اند. برای مثال به شعری از خلیلی توجه کنید :

نیته کیم عشقینده بَن فریاد و افغان ائيله رم مرغ جانی هر سحر شوقيله نالان ائيله رم

(z) در صرف افعال ، ضمیر شخصی در جمله به دو فرم (به شکل منفصل و متصل) تکرار می‌شود. مثال :

من فلیرم.

در جمله \$ من فلیرم# ، ضمیر شخصی یک بار به شکل ضمیر منفصل (من) و یک بار دیگر به

شکل ضمیر متصل (صرف فعل ایملک : ام) بکار گرفته می‌شود.

- در مواردی بسوند صرفی (دیر) را از سوم شخص مفرد و جمع حذف می‌کنند. مثال :

\$ اؤ فلیردیر# ، به شکل \$ اؤ فلیر# و \$ اؤنلار فلیردیرلر# ، به شکل \$ اؤنلار فلیرلر# صرف می‌شود.

ب) ضمائر متصل شخصی :

ضمائر متصل شخصی کلماتی هستند ، که از صرف ریشه مصدر \$ ایمک # بوجود می‌آیند و به شکل {سوند صرفی به کلمات مختلف }می‌خورند. عبارت دیرر مصدر \$ ایمک # از دو بخش (سیلاب) ترکیب می‌یابد ، که بخش اول آن حرف صدادار \$ i # (که در صرف به شکل ضمیر متصل شخصی در می‌آیند) و بخش دوم آن {سوند مصدری (mək) می‌باشد.

- مصدر \$ ایمک # برعکس سایر مصدرها ، به شکل مصدر بکار فرفته نمی‌شود ، بلکه ریشه آن به شکل \$ ام ، سن ، دیر # (هستم ، هستی) و گذشته آن به شکل \$ دی ، ایمیش # (بودم ، بودی) و... برای ضمائر شخصی صرف می‌شود. {سوند صرفی فعل ایمک (مثل : ام ، سن ، ایک) در مباحث مختلف این کتاب با نامهای مختلف (ریشه مصدر ایمک ، ریشه فعل ، {سوند صرفی و ضمیر متصل شخصی) بکار فرفته می‌شود :

در جدول زیر فعل \$ ایمک # ({سوند صرفی) به تنهایی به شکل ضمیر متصل و همانا با ضمیر منفصل صرف می‌شود ، لطفاً به آنها توجه کنید:

فارسی		تَر کَر ی	
صرف ضمائر	صرف ضمیر منفصل و متصل برای ضمائر شخصی	ضمیر منفصل	ضمیر متصل شخصی
من هستم	منم ، mən , əm	من ، mən	ام ، əm
تو هستی	سن سن ، sən , sən	سن ، sən	سن ، sən
او ست	اؤ دور ، o , dur	اؤ ، o	دور ، dur
ما هستیم	بیزیک ، biz , ik	بیز ، biz	ایک ، ik
شما هستید	سیز سینیز ، siz , siniz	سیز ، siz	سینیز ، siniz
آنها هستند	اونلار دیر (لار) ، odnlar, dır(lar)	اونلار ، onlar	دیرلار ، dırlar

- در رابطه با فعل ایمک (ضمیر متصل شخص) به مطالب زیر توجه کنید :

(a) ضمیر سوم شخص مفرد (o) و جمع (onlar) با حرف صدادار با اَهْد... اِئینی ساخته می شود ، نتیجتاً اِسوند آنها نیز با حروف صدادار با اَهْد... اِئینی بکار گرفته می شوند . مثال :

o , onun , onunku . onlar , onların , onlarınkılar.

(b) فعل \$ ایملک # ، فعلی است که اسم و موقعیت آن را معرفی و کلمات مختلف جمله را به هم دیر ربط می دهد ، ولی عمل و زمان کارِ فاعل را روشن نمی کند . مثال :

یک (او حسن دیر . Həsən dir , o) (او حسن است .) .

- "نانهکه ملاحظه می شود کلمات مختلف جمله به کمک اِسوند صرفی (دیر) ، به هم ربط داده می شوند .

- با وجودی که در جمله مذکور اشاره ای به فاعلیت حسن نشده است ، ولی اِسوند \$ دیر # فاعل بودن

حسن را نشان می دهد و نتیجتاً حسن فاعل جمله محسوب می شود .

(دو) حسن یاخشی اِدام دیر . Həsən yaxşı adam dir [او اِدم خوبی است .]

در جمله مذکور حسن فاعل جمله محسوب می شود . از صرف فعل ایملک "نن فهمیده می شود ، که

بیان کننده جمله از قبل با حسن اِشنائی داشته است ، به همین دلیل نیز می تواند به کمک فعل ایملک

موقعیت (خوب و بد بودن) حسن را دانسته و آن را معرفی کند . بدین سان فعل \$ ایملک # بعنوان

فعل ربطی و کمکی بکار گرفته می شود .

ث) طریقه صرف کلمات با فعل \$ ایملک # :

فعل \$ ایملک # در صرف کلمات مختلف به شکل اِسوند (اِسوند صرفی ، یا ضمیر متصل شخصی) به آنها اِیوند می خورد .

فعل \$ ایملک # بعنوان اِسوند صرفی ، در صرف کلمات تغییر شکل می دهد و به همین دلیل آن را فعل بی قاعد می نامیم . توجه شود که در زبان ترکی ، تنها یک فعل بی قاعده موجود است ، که آن همین فعل \$ ایملک # می باشد که به اشکال زیر در صرف ، تغییر شکل می دهد :

(a) فعل ایملک بعنوان اِسوند صرفی در صرف اشکال مختلف فعل تغییر شکل داده و در ترکیبات متفاوت به

کار گرفته می شود. مثال: فله سن ، فلمدین ، فلمیش (سن، دین، میش) ، ...

(b) در صرف فعل \$ ایمک # قانون هماهنگی بد رستی بکار گرفته نمی شود ، با این مفهوم که در قانون هماهنگی ، حروف صدادار [سوندها به يك فرم یعنی با هماهنگی بزرگ + و یا با هماهنگی کو "ك بکار گرفته می شوند ، در صورتی که حرف صدادار فعل ایمک (i) در مواردی برای اول و دوم شخص مفرد با هماهنگی کو "ك و برای سایر ضمائر شخصی با هماهنگی بزرگ + صرف می شود.

(c) در صرف فعل ایمک ، حروف بی صدائی که به آن افزوده می شوند تغییر شکل می دهند. مثال :

فلمدی ، فلمسین ، فله جک (دی ، سین ، اجک) ، ...

(d) فعل ایمک در صرف افعال به شرح زیر تغییر شکل می دهد. مثال :

من ام ، سن سن ، او دؤر ، بیز يك ، سیز سنیز ، اونلار دیرلار (ام ، سن ، دؤر ، ایک ، سنیز ، دیرلار)

- برای آشنائی با طریقه صرف فعل \$ ایمک # به کلمات جدولهای زیر توجه کنید:

کلمه ای که آخرین حرف صدادار آن با اَهَن... [هائینی و با یکی از "هار حرف صدادار با اَهَن... [هائینی (a , i , o , u) باشد ، به شرح زیر با هماهنگی بزرگ + و کو "ك بکار گرفته

می شود. مثال : [هماهنگی کو "ك به دو شکل صرف می شود : (۱) a , e , i , ö , ü = ə ، (۲) a , i , o , u = a]

(۱) کلمه ای که آخرین حرف صدادار آن با یکی از "هار حرف \$ a , i , o , u # باشد ، به شکل زیر با هماهنگی کو "ك برای اول شخص مفرد صرف می شود :

صرف کلمات مختلف با فعل \$ ایمک #		سوند صرفی	آخرین حرف صدادار کلمه
am	من یاشارام	mən Yaşar,	a
am	من عاشیغام	mən aşğ,	i
am	من توخام	mən tox,	o
am	من یورقونام	mən yorqun,	u

- کلمات زیر نیز هم "ون کلمات جدول مذکور با سوند \$ am # صرف می شوند :

من یازیرام (am) yazıram ، قیریرام ، سالیرام ، قاندیریرام ، من اؤخویورام

(am) oxuyuram ، دۆلورام ، یۆنورام ، اۆلورام ، سۆلورام ، و...

(۲) کلمه ای که آخرین حرف صدادار آن با اهن... {تائینی و با یکی از "هار حرف \$ a,ı,o,u\$ #

باشد ، به شکل زیر با هماهنگی کو "ك برای دوم شخصی مفرد صرف می شود :

[هماهنگی بزرگ + به "هار فرم هست : (۱) a,ı = ı ، (۲) o,u = u ، (۳) e,i = i ، (۴) ö,ü = ü]

آخرین حرف صدادار کلمه		سوند صرفی	صرف کلمات مختلف با فعل \$ ایمک #
a	فرمول هماهنگی a , ı , o , u = a &	san	سن یاشارسان sən Yaşar, san
ı		san	سن عاشیقسان sən aşiq, san
o		san	سن تۆخسان sən tox, san
u		san	سن یۆرقونسان sən yorqun, san

– کلمات زیر نیز هم "ون کلمات جدول مذکور با {سوند \$ san # صرف می شوند :

سن یازیرسان (san) yazırsan ، قازیرسان ، قیریرسان ، سالیرسان ، قاندیریرسان ، سن اؤخویورسان

(san) oxuyursan ، دۆلورسان ، یۆنورسان ، اۆلورسان ، سۆلورسان ، اۆتوزورسان ، و...

(۳) کلمه ای که آخرین حرف صدادار آن با یکی از "هار حرف \$ a,ı,o,u\$ # باشد ، به شکل

زیر با هماهنگی بزرگ + به دو فرم \$ dir , dur # برای سوم شخصی مفرد صرف می شود :

آخرین حرف صدادار کلمه		سوند صرفی	صرف کلمات مختلف با فعل \$ ایمک #
a	فرمول هماهنگی a , ı = ı &	dir	اؤ یاشاردیر o Yaşar, dir
ı		dir	اؤ عاشیقدیر o aşiq, dir
o	فرمول هماهنگی o , u = u &	dur	اؤ تۆخدور o tox, dur
u		dur	اؤ یۆرقوندور o yorqun, dur

– کلمات زیر نیز هم "ون کلمات جدول مذکور با دو {سوند \$ # صرف می شوند :
 اۇ قارادیر ، اعدیر ، اتادیر ، داغ دیر ، قارداش دیر ، انادیر ، ات دیر ، قازدیر ، یازیدیر ،
 قازیدیر ، قیریدیر ، سالیردیر ، قانیردیر ، اؤدور ، اؤتدور ، یؤلدور ، قؤلدور ، دؤندور ،
 بؤلدور ، یؤخدور ، دؤلدور ، یؤنوردور ، اؤلدور ، سؤلدور... و...

(Q کلمه ای که آخرین حرف صدادار آن با اهن... {ثانی و با یکی از "هار حرف
 \$ a, i, o, u # باشد ، به شکل زیر با هماهنگی بزرگ + به دو فرم iq, uq # برای اول
 شخص جمع صرف می شود :

صرف کلمات مختلف با فعل \$ ایمک #		{سوند صرفی		آخرین حرف صدادار کلمه	
a	فرمول هماهنگی	iq			
i	a , i = i &	iq			
o	فرمول هماهنگی	uq			
u	o , u = u &	uq			

biz adam iq	بیز ادامیق
biz aşiq, iq	بیز عاشیق
biz tox, uq	بیز توخوق
biz yorqun, uq	بیز یورقونوق

– کلمات زیر نیز هم "ون کلمات جدول مذکور با دو {سوند \$ iq, uq # صرف می شوند :

یازیریق (iq) yazırıq ، قازیریق ، ساییریق ، ایریق ، الیریق ، قیریق (iq) qırıq ،
 ییخیریق ، سیریق ، قیزیق ، ییغیریق ، سؤلوروق (uq) suluruq ، قوروروق ، دوروروق
 (uq) dururuq ، توتوروق ، توخوق ، یوخوق ، "توخوق ، و...

توجه : اگر آخرین حرف کلمه همانند اولین حرف {سوند صرفی با حرف صدادار باشد ، در صرف بین

انها يك حرف تکمیلی (y) افزوده می شود. مثال :

من انایام ، باجی یام ، خالایام ، قایم یام ، قوروخویام ، و...

بیز اناییق ، باجی ییق ، خالاییق ، قایم ییق ، قوروخوییق ، و..

(R) کلمه ای که آخرین حرف صدادار آن با $\hat{a}$ ... {بائینی و با یکی از "هار حرف \$a, i, u\$ باشد، به شکل زیر با هماهنگی بزرگ $\dagger$ به دو فرم برای ضمیر دوم شخص جمع می شود:

صرف کلمات مختلف با فعل \$ ایمک #	{سوند صرفی	آخرین حرف صدادار کلمه

a	فرمول هماهنگی	sınız	siz qardaş, sınız سیز قارداش سینیز
i	a , i = i &	sınız	siz aşiq, sınız سیز عاشیق سینیز
o	فرمول هماهنگی	sunuz	siz yorqun, sunuz سیز یورقونسونوز
u	o , u = u &	sunuz	siz tox, sunuz سیز توخسونوز

– کلمات زیر نیز هم "ون کلمات جدول مذکور با دو {سوند \$sınız, sunuz\$ # صرف می شوند :

سیز یازیرسینیز (sınız) yazırsınız ، آیرسینیز ، قالیرسینیز ، قیلیرسینیز ، قانیرسینیز ، ییخیرسینیز yixırsınız ، ییغیرسینیز ، یونورسونوز ، اولورسونوز ، بولسونوز ، یوخسونوز ، سیز اوخویورسونوز ، ...

(S) کلمه ای که آخرین حرف صدادار آن با یکی از "هار حرف \$a, i, o, u\$ باشد ، به شکل زیر با هماهنگی بزرگ $\dagger$ به دو فرم برای سوم شخص جمع صرف می شود :

صرف کلمات مختلف با فعل \$ ایمک #	{سوند صرفی و علامت جمع	آخرین حرف صدادار کلمه

a	فرمول هماهنگی	dırlar	اونلار اغاج دیر(لار) onlar ağac, dır(lar)
i	a , i = i &	dırlar	اونلار عاشیق دیر(لار) onlar aşiq, dır(lar)
o	فرمول هماهنگی	durlar	اونلار توخدور(لار) onlar tox, dur(lar)
u	o , u = u &	durlar	اونلار یورقوندور(لار) onlar yorqun, dur(lar)

– کلمات زیر نیز هم "ون کلمات جدول مذکور با دو {سوند \$dir , dur\$ # صرف می شوند :

اۇنلار يازىردىرلار yazırdırlar ، دانىر دىرلار ، قىرىر (دىر) لار ، سالىر (دىر) لار ، قاندىرىر (دىر) لار ، يۇخدورلار ، "ئۇخدورلار ، تۇخدورلار ، دۇلور (دور) لار ، يۇنور (دور) لار ، اۇلور (دور) لار ، سۇلور (دور) لار ، قۇرور (دور) لار ، دۇرونور (دور) لار ، دورور (دور) لار ، ...

توجه: كلمات مختلف را می توان با علامت \$ لر ، لار # به دو شکل جمع بست و بکار گرفت :

علامت جمع در پس : اۇخۇيور (دور) لار ، دۇلور (دور) لار ، يۇنور (دور) لار ، اۇلور (دور) لار ،

علامت جمع در وسط : اۇنلار اۇخويورلار (دىر) ، دۇلورلار (دىر) ، يۇنورلار (دىر) ، ..

كلمه ای كه آخرین حرف صدادار آن با اهن... بالائی و با یکی از پنج حرف a,ə, e,ü,i,ö,ü باشد ، به شکل زیر با هماهنگی بزر + و كو "ك بكار گرفته می شود :

[هماهنگی كو "ك به دو شکل صرف می شود : (۱) ə,e,i,ö,ü = ə ، (۲) a,i,o,u = a]

(۱) كلمه ای كه آخرین حرف صدادار آن با یکی از پنج حرف \$ ə, e, i, ö, ü # باشد ، به شکل زیر با هماهنگی كو "ك برای اول شخص مفرد صرف می شود :

آخرین حرف صدادار كلمه	{سوند صرفی	صرف كلمات مختلف با فعل \$ ایمك #

ə	فرمول هماهنگی ə, e, i, ö, ü = ə &	əm	mən	dədəy,əmə	من دده یم
e		əmə	mən	sel,əmə	من سئلم
i		əmə	mən	igid,əmə	من اییدم
ö		əmə	mən	gök,əmə	من فؤکم
ü		əmə	mən	üzgün,əmə	من اوزفونم

– كلمات زیر نیز هم "ون كلمات جدول مذکور با {سوند \$ əm # صرف می شوند :

من فلیرم (əmə) galirəm ، فئدیرم ، ائدیرم ، ای"یرم ، دئیرم ، دینیرم ، اکینچی یم ، ایشچی یم ، دۇنورم ، دۇزورم ، فؤرورم ، فولورم ، اوزورم ، سوزورم ، دوزورم ، دوشورم ، دۇنم ، دۇزم ، ...

صرفی "نین کلمات نیز برای اول و دوم شخص مفرد با هماهنگی کو"ك و برای سایر ضمائر شخصی با هماهنگی بزر + صرف می‌شوند. مثال :

kim,əm	من کیّم ؟	فعل \$ ایّمك # برای اول و دوم شخص مفرد با هماهنگی... کو"ك صرف می‌شود :
kim,sən	سن کیّم سن ؟	
kimdir	اؤ کیمدیر ؟	فعل \$ ایّمك # برای اول شخص و دوم شخص جمع همانند سوم شخص مفرد و جمع با هماهنگی بزر + صرف می‌شود .
kim,ik	بیز کیّمیک ؟	
kim,siniz	سیز کیّم سینیز ؟	
kim,dirlər	اؤنلار کیمدیرلر ؟	

- کلمه ای که آخرین حرف صدادار آن با اهنگ... {بائینی می‌باشد : (هارادا ؟ درکجا ؟)

haraday,am	من هارادایام ؟	فعل ایّمك برای اول و دوم شخص مفرد با هماهنگی کو"ك صرف می‌شود :
harada,san	سن هاراداسان ؟	
harada,dır	اؤ هارادادیر ؟	فعل \$ ایّمك # برای اول و دوم شخص جمع همانند سوم شخص مفرد و جمع با هماهنگی بزر + صرف می‌شود.
haraday,iq	بیز هاراداییق ؟	
harada,siniz	سیز هاراداسینیز ؟	
harada,dırlar	اؤنلار هارادادیرلار ؟	

توجه : کلمه ای که آخرین حرف آن همانند اولین حرف {سوند صرفی صدادار باشد ، در صرف به بین آنها

یک حرف تکمیلی \$ y # افزوده می‌شود. البته "نین تغییراتی در صرف کلمات برای اول شخص

مفرد و جمع بوجود می‌آید ، زیرا اولین حرف {سوند صرفی آنها حرف صدادار می‌باشد. مثال :

من هارادایام haraday,am ، من انایام anayam ، من ننه یم mən nəḡəyəm ، من بابایام ،

هاراداییق haradayıq ، (محاورة ای : هاراداییق harday,iq) بیز اناییق anayıq ، بیز اؤراداییق ،

بؤراداییق ، ای"ریده ییک ، ائشیکده ییک ، "ؤلده ییک ، ائوده ییک ، ...

در رابطه با ضمیر متصل شخصی (صرف فعل ایمنک) به مطالب مهم زیر نیز توجه کنید :

(a) در صرف کلمات برای سوم شخص مفرد و جمع ، کسونند صرفی (دیر ، دور) را می توان حذف کرده و بکار گرفت. مثال :

- با علامت \$ دیر# : اؤ فیلیردیر. اؤ فولوردور. اؤ الیردیر. اؤ سؤلوردور.

- بدون علامت \$ دیر# : اؤ فیلیر. اؤ فولور. اؤ الیر. اؤ سؤلور.

- ضمیر سوم شخص جمع با علامت \$ دیرلار ، لاردیر# و بدون \$ لار# :

با علامت جمع و کسونند صرفی : اؤنلار فیلیردیرلر. اؤنلار فولوردورلر.

با علامت جمع و بدون کسونند صرفی : اؤنلار فیلیرلر. اؤنلار فولورلر. اؤنلار الیرلار.

بدون علامت جمع و کسونند صرفی : اؤنلار فیلیر. اؤنلار فولور. اؤنلار الیر.

- "نانکه ملاحظه می شود ، همه فرمهای مذکور صحیح بوده و درست فهمیده می شوند.

(b) فعل \$ ایمنک# در زبان فارسی معنی \$ بودن# را می دهد که در زبان ترکی مترادف با آن فعل \$ وار# از مصدر \$ و ارماق# (به مقصد رسیدن) نیز هست ، باوجودی که صرف هر دو فعل (ایمنک : ام ، و ارماق : وار) در زبان فارسی معنی \$ بودن# را می دهد ، ولی آنها در زبان ترکی با دو مفهوم متفاوت بکار گرفته می شوند. مثال :

منم (منم ، من هستم). من حسنم . سنین قارداشین منم . من سنین قارداشینام . من یاشاییرام .

- صرف فعل \$ وار# از مصدر \$ و ارماق# با مفهوم \$ موجود بودن# ، \$ "یزی داشتن# بکار گرفته می شود :

من و ارام . (من هستم . من زنده هستم . من نمرده ام . من هستی دارم .) بۇرادا بیرکیتاب وار . در اینجا یک کتابی موجود است . بۇرادا کیتاب وار .

به شکل سوالی : بۇرادا کیتاب وار [دیر] می ؟ (آیا کتابی در اینجا موجود است ؟) .

(c) افر ضمائر شخصی در مقابل کلمات سوالی \$ کیم و نه# قرار فیرد ، ضمیر منفصل شخصی در اول جمله قرار می فیرد و ساس اسم با کسونند صرفی (فعل ایمنک) صرف

شخص مفرد ، همشکل با ضمیر دوم شخص منفصل (\$ سن سن # تو هستی) بکار گرفته می شود .
 - توجه شود که این دو کلمه در ایام قدیم نیز به شکل \$ سن سن # بکار گرفته شده است . برای مثال به اشعار زیر توجه کنید . مثال :

کتاب دده قورقود : از "۱- حسن محمد خانی :

- اوغول سن قیز دیله مزسن ، کندونه (کندینه) بیر هامها ایسترمیشسن ...

خطابی (شاه اسماعیل ، اولین شاه سلسله صفوییه) :

اودی بۇراخان بۇ جانه سن سن ، مقصودی والره ن جهانه سن سن .

بیلدیر منه کیم ، نه همیشه سن سن ، القصه بۇرادا نیشه سن سن

عزیز محسنی : سن منیم خلقیمین دیله فی سن ، ایسته فی ،

اوره فی و ارزولارینین جانلی تجسمی سن

سن منیم شعریم ، ماهنیم ، ذوقوم ، حسسیم و کارلاق گرونشیم سن

یالاش اذر اوغلو: عزیز اذربایجان ای فروزه ل دییار انامین مهربان قوجاگی سن سن

فرنونل طرلانی او "وب قوندوغو اونون "وخ سلودی"ی بۇداغی سن سن

سن سن دوشوندو فروم ، سن سن اندیغیم من بۇ دنیا دا ارخاندیغیم

یلتیر الیشدیغیم ، یلتیر یاندیغیم شعریمین قلبیمین سوراغی سن سن .

سن بابک یوردوسان اذر تورکاغی اصلانلار اویلاغی ، یاتاغی سن سن ...

توجه: فعل \$ ایمک # در زبان ترکی استانبولی برای ضمیر دوم شخص مفرد، به شکل \$ سین # صرف

می شود و آن از همشکل بودن صرف فعل \$ ایمک # با ضمیر دوم شخص مفرد جلوگیری

می کند ، اما در صرف افعال ارزویی امری و... مشکل بوجود می آورد.

ضمیر دوم شخص مفرد در زبان ترکی استانبولی به شکل \$ سن # بکار گرفته می شود ، ولی

آن مشکلی را ایجاد نمی کند.

(c) در رابطه با ضمیر متصل شخصی به کلمات مختلف در جدولهای

زیر توجه کنید :

- کلماتی که آخرین حرف آنها با **ا**هذ... بالائی می باشد:

من : من - ام سن : سن - سن اؤ : اؤ - دور بیز : بیز - یك سیز : سیز - سینیز اؤنلار : اؤنلار - دیرلر	من : اوسته - یم سن : اوسته - سن اؤ : اوسته - دیر بیز : اوسته - بیك سیز : اوسته - سینیز اؤنلار : اوسته - دیرلر	من : ائل - م سن : سئل - سن اؤ : سئل - دیر بیز : سئل - یك سیز : سئل - سینیز اؤنلار : سئل - دیرلر

- کلمه ای که آخرین حرف آن صدادار باشد، در صرف برای اول شخص مفرد و جمع

يك حرف تکمیلی \$ y # بنخود می آید.

من : ائل"ی - یم سن : ائل"ی - سن اؤ : ائل"ی - دیر بیز : ائل"ی - بیك سیز : ائل"ی - سینیز اؤنلار : ائل"ی - دیرلر	من : ایش"ی - یم سن : ایش"ی - سن اؤ : ایش"ی - دیر بیز : ایش"ی - بیك سیز : ایش"ی - سینیز اؤنلار : ایش"ی - دیرلر	من : دیری - یم سن : دیری - سن اؤ : دیری - دیر بیز : دیری - یك سیز : دیری - سینیز اؤنلار : دیری - دیرلر

به صرف کلمات زیر با فعل \$ ایمك # توجه کنید :

من : فؤل - م سن : فؤل - سن اؤ : فؤل - دور بیز : فؤل - وك سیز : فؤل - سونوز اؤنلار : فؤل - دورلر	من : "ؤ - م سن : "ؤ - سن اؤ : "ؤ - دور بیز : "ؤ - وك سیز : "ؤ - سونوز اؤنلار : "ؤ - دورلر	من : كؤك - م سن : كؤك - سن اؤ : كؤك - دور بیز : كؤك - وك سیز : كؤك - سونوز اؤنلار : كؤك - دورلر
من : او"ونجو - یم سن : او"ونجو - سن اؤ : او"ونجو - دور بیز : او"ونجو - یوك سیز : او"ونجو - سونوز اؤنلار : او"ونجو - دورلر	من : اؤزوم - م سن : اؤزون - سن اؤ : اؤزو - دور بیز : اؤزوموز - وك سیز : اؤزونوز - سونوز اؤنلار : اؤزولری - دیرلر	من : فول - م سن : فول - سن اؤ : فول - دور بیز : فول - وك سیز : فول - سونوز اؤنلار : فول - دورلر

- کلماتی که آخرین حرف صدادار آنها با **ا**هذ... گائینی باشد، به شکل زیر با فعل

\$ ایمک # برای ضمائر شخصی صرف می شود .

من : ساغ - ام ⁰ سن : ساغ - سان اؤ : ساغ - دیر بیز : ساغ - یق سیز : ساغ - سینیز اؤنلار : ساغ - دیرلار	من : ساغدا - یام سن : ساغدا - سان اؤ : ساغدا - دیر بیز : ساغدا - ییق سیز : ساغدا - سینیز اؤنلار : ساغدا - دیرلار	من : اوجا - یام سن : اوجا - سان اؤ : اوجا - دیر بیز : اوجا - ییق سیز : اوجا - سینیز اؤنلار : اوجا - دیرلار

- کلماتی که آخرین حرف صدادار آنها با اهد... {ثانی می باشد :

من : قو - ام ⁰ سن : قو - سان اؤ : قو - دؤر بیز : قو - وق سیز : قو - سؤنوز اؤنلار : قو - دؤرلار	من : یوخ - ام ⁰ سن : یوخ - سان اؤ : یوخ - دؤر بیز : یوخ - وق سیز : یوخ - سؤنوز اؤنلار : یوخ - دؤرلار	من : توخ - ام ⁰ سن : توخ - سان اؤ : توخ - دؤر بیز : توخ - وق سیز : توخ - سؤنوز اؤنلار : توخ - دؤرلار

- کلمه ای که آخرین حرف آن صدادار باشد ، در صرف برای اول شخص مفرد و جمع

یک حرف تکمیلی \$ y # بخود می آید.

من : دؤقوزونجو - یام سن : دؤقوزونجو - سان اؤ : دؤقوزونجو - دؤر بیز : دؤقوزونجو - یوق سیز : دؤقوزونجو - سؤنوز اؤنلار : دؤقوزونجو - دؤرلار	من : دؤزسوز - ام ⁰ سن : دؤزسوز - سان اؤ : دؤزسوز - دؤر بیز : دؤزسوز - وق سیز : دؤزسوز - سؤنوز اؤنلار : دؤزسوز - دؤرلار	من : بؤشلو - یام سن : بؤشلو - سان اؤ : بؤشلو - دور بیز : بؤشلو - یوق سیز : بؤشلو - سونوز اؤنلار : بؤشلو - دؤرلار

- به صرف کلمات زیر نیز توجه کنید :

من : تاجیر - ام سن : تاجیر - سان اؤ : تاجیر - دیر بیز : تاجیر - یق سیز : تاجیر - سینیز اؤنلار : تاجیر - دیرلار	من : اغیر - ام ⁰ سن : اغیر - سان اؤ : اغیر - دیر بیز : اغیر - یق سیز : اغیر - سینیز اؤنلار : اغیر - دیرلار	من : عاغیللی - یام سن : عاغیللی - سان اؤ : عاغیللی - دیر بیز : عاغیللی - ییق سیز : عاغیللی - سینیز اؤنلار : عاغیللی - دیرلار

(d) ضمائر نا مشخص شخصی :

ضمائر نا مشخص شخصی کلماتی هستند، که بجای شخص و یا شیئی نا مشخص بکار گرفته می شوند؛ بعبارت دیگر ضمیر نا مشخص جایگزین اسمی می شود، که برای فوینده مطلب مشخص و شناخته نمی باشد. برای مثال به دو جمله زیر توجه کنید :

(a) اسم مشخص : حسن منیم قارداشیم دیر . او بُورایا (بُورا) فلییر .

در جمله اول ، \$ حسن # اسم مشخص و در جمله دوم \$ او # (حسن) ضمیر مشخص می باشد.

(b) اسم نا مشخص : اُرادا نه وار ؟ اُرادا بیر شیئی یُخدور . اما بُ طرفده بیر ذاد فُرونور .

در جملات مذکور، دو کلمه \$ بیر شیئی، بیر ذاد # ، به شکل ضمیر نا مشخص بکار گرفته می شوند، زیرا آنها برای فوینده جمله نا آشنا و نا مشخص می باشند.

- کلمات زیر در زبان ترکی بجای اسم و یا ضمیر نا مشخص شخصی بکار گرفته می شوند :

بیر، بیر آز، بیر "ؤخ" ، بیر "ؤخو" ["ؤخی"] ، بیر شیئی ، بیر زاد ، بیر کس ، هرکس ، هرکیم ، هر ادم ، بیر ادم ، بیر یئر ، بیر داغ ، بیر نفر ، بیر کس ، بیر فون ، کیم ، نه ، هئ ، هئ • شیئی ، و ...

هرکس بُورایا فله بیلمز . هر کیم نه سؤیله سه کی ، ادم اونا اینانماز .

او طرفده بیر شیئی کُرونور . بُ فون بُورایا کیم فله جک ؟

- کلمات سوالی قید مکانی (امثال کیم ، کیمسه ، نه ، نه ره ، هارا ، نه یئر و ...)

نیز بجای ضمائر نا مشخص بکار گرفته می شوند. مثال :

سوال : یاشار هارادادیر؟ (\$ هارا # ، به شکل قید مکانی و یا ضمیر نا مشخص می باشد).

جواب : یاشار بُرادادیر . (\$ بُورا # ، به شکل قید مکانی و یا ضمیر اشاره ای مشخص می باشد).

او طرفدن بیری بُورایا فلییر . (\$ او # ، \$ بُورایا # ، ضمیر مشخص و \$ بیری # ضمیر نامشخص می باشد).

بۇرايا بیر شئی *f*لیر. (\$ بیر شئی # ، ضمیر نا مشخص و نا مشخص می باشد.)
 او فلن کیم دیر ؟ (\$ کیم # ضمیر نا مشخص می باشد.)
 او منه بیر زاد دئدی ، اما من دوشونن مه دیم . (\$ بیر زاد # ضمیر نا مشخص می باشد.)
 بۇ طرفده بیر شئی وار. (\$ بیر شئی # ضمیر نامشخص می باشد.)
 سن نه ره دن فلیر سن ؟ سن هارایا fئدیر سن ؟ (\$ نه ره ، هارا # : قید و یا ضمیر نا مشخص می باشد.)

ضمایر اشاره ای :

ضمایر اشاره ای به کلماتی *f*فته می شوند که جایگزین اسم و یا ضمیر در جمله باشند. عبارت دیر *f*ر نخواهیم اسم را در جمله تکرار کنیم و به شخص مشخص و غیر مشخصی اشاره کنیم ، بجای اسم ، ضمیر اشاره ای بکار می *f*یریم .
 توجه شود که ضمایر اشاره ای \$ او # و \$ اونلار # همشکل با ضمایر سوم شخص مفرد و جمع بیان می شوند.

a) ضمایر اشاره ای مفرد ،

ضمایری هستند ، که به شکل کلمه ساده همانند ضمایر مفرد شخصی بکار *f*رفته می شوند و معنی فرد و یا شئی مفرد را بیان می کنند :

بۇ	bu	(این) ،	او	o	(آن ، او)
شۇ	şu	(این) ،	شول	şul	(این ، این یکی)
بۇرا	bura	(اینجا) ،	اؤرا	ora	(اینجا)
شۇرا	şura	(اینجا) ،	اویان		بۇیان و ...

b) ضمایر اشاره ای جمع ،

ضمایری هستند ، که به شکل کلمه ترکیبی با علامت جمع (لر ، لار) بیان می شوند و معنی شخص و یا شئی جمع را در خود بیان می کنند :

بۇنلار	bunlar	(محاوره ای : بۇلار bular)
اۇنلار	onlar	(محاوره ای : اۇلار olar)
شۇرالار	şuralar	(اینجاها)
بۇرالار	buralar	(اینها)
اۇرالار	oralar	(انجاها)

توجه: - ضمیر اشاره ای \$ شو \$ # ، (این) ، امروزه در زبان ترکی آذربایجان صرف نمی شود ، اما آن در بعضی کتب و اشعار قدیمی (همانند زبان ترکی استانبولی) بکار گرفته شده است.

- ضمائر اشاره در رابطه با اشخاص، حیوانات، حشرات و اشیاء نیز صرف می شود.

ضمائر انعکاسی :

ضمائر انعکاسی کلماتی هستند ، که در جمله بجای اسم و یا ضمائر شخصی نهاده می شوند و اسم و یا ضمیر شخصی را به شکل منعکسه در خود انعکاس می دهند.

ضمیر انعکاسی در زبان ترکی ، کلمات \$ اؤز öz # و \$ کند # و \$ بيله # با مفهوم \$ خود # ، کلمه \$ özge اؤزge # با مفهوم \$ بی،انه # و کلمه \$ باشقا # با مفهوم \$ دی،ری ، آن یکی ، آن دی،ری # بکار گرفته می شود :

(۱) کلمه انعکاسی \$ اؤز öz # (خود ، خودی) ، به شرح زیر در جمله صرف می شود :

من اؤز دئدییمی دانمارام . آذربایجان بیزیم اؤز اؤلکه میز دیر .

سن منیم اؤز قارداشیم سان . او سنین بالان و اؤز جانین دیر .

- در رابطه با بکارگیری کلمه \$ اؤز # ، به اشعار زیر توجه کنید :

فضولی : نامه و قاصد کیامیله خوش اولماز خاطریم اؤز لبیندن لهجه ففترین ائیلر اؤزو ...

مجید صباغ (یالقیز) : خوشدور یئنه صحبت ائله یك اؤز ائلمیزدن

اؤز اؤلکه میز ، اؤز میلتی میز ، اؤز ائلیمیزدن ...

- کلمه \$ اؤز öz # همراه ضمیر منفصل شخصی با {سوند ملکی به شکل خاصی بکار گرفته می شود و ضمیر شخصی را در خود انعکاس می دهد :

من اؤزوم mən özüm (من خودم)	بیز اؤزوموز biz özümüz (ما خودمان)
سن اؤزون sən özün (تو خودت)	سیز اؤزونوز siz özünüz (شما خودتان)
اؤ اؤزو o özü (او خودش)	اونلار اؤزلری onlar özləri (آنها خودشان)

- ضمایر انعکاسی به شکل زیر در جمله بکار گرفته می شوند :

من اؤزوم تک باشیما بۇ ایشی فؤردوم . mən özüm tək başıma bu işi gördüm (gurtardım)

سن ده اؤزون بۇ سؤزو ائشیتدین .

- شعر از مجید صباغ ایرانی : اؤزون فئتمیش سوزن سؤزون قالمیش دوشرسن یاده محفل ده

قالان دوستلار دا شعریندن سنین عطرین الار بیر فون

طریقه صرف ضمیر انعکاسی \$ اؤز # با فعل ایملک :

(a) ضمیر انعکاسی \$ اؤز # به شکل زیر بوسیله فعل \$ ایملک # (با مفهوم : من خودم هستم ،

تو خودت هستی) برای ضمایر شخصی صرف می شود :

من اؤزومم mən özüməm	بیز اؤزوموزوک biz özümüzök
سن اؤزون سن sən özünsən	سیز اؤزونوزسونوز siz özünüzsünüz
اؤ اؤزو دور o özüdür	اونلار اؤزلریدیر (لر) onlar özləridir(lər)

سن کیم سن ؟ من اؤزومم . اؤ حسن اؤزودور . بلی اؤ حسن اؤزو دور .

توجه : ضمیر انعکاسی \$ اؤز # همانند سایر کلمات برای اول و دوم شخص مفرد با هماهنگی

کو "ک" و برای سایر ضمایر شخصی با هماهنگی بزرگ صرف می شود.

(b) ضمایر انعکاسی مذکور در جنب افعال و کلمات دیگر نیز بکار گرفته می شوند . برای

مثال کلمه \$ اؤز # را با فعل \$ وار # (با مفهوم \$ موجود بودن ، وجود داشتن ، زنده

سن بیلن بۇ سۆزۈ اۇنون بیلە سینە دئ . (سن اوزون ، بۇ سۆزۈ اۇنون اوزونه دئ)

من بۇسوزو سنین بیلە وه دئدیم . سن مندن دئمه ، بیلن دن دئ ،

سن بۇ سۆزۈ بیلە وه دئ دا . ای قارداش ، سن بیر بئله بیلە وی شیشیدمه .

ضمایر منفصل شخصی، به شکل زیر همراه ضمیر انعکاسی \$ بیلە # بکمک فعل \$ ایمک #

برای ضمایر شخصی صرف می شوند : (با مفهوم \$ من خودم هستم .)

من بیلە مم (من اوزومم) ، بیز بیلە میزیک (بیز اوزوموزوک)

سن بیلە ن سن (سن اوزون سن) ، سیز بیلە نیزسیز (سیز اوزونوزسونوز)

اؤ بیلە سی دیر (اؤ اوزو) ، اؤنلار بیلە لری دیر (اؤنلار اؤزله ریدیر)

بۇرادا حسن کیم دیر ؟ بۇیورون من بیلە مم . بۇ ائوین صاحیبی کیم دیر ؟ اؤ بیلە سی دیر .

۳ (ضمیر انعکاسی \$ کند # :

- کلمه \$ کند # همراه علامت ملکی \$ این ، ی # به شکل زیر ضمایر شخصی را در

خود انعکاس می دهد . من کندیم ، سن کندین ، اؤ کندی (کندیس) ،

بیز کندیمیز ، سیز کندینیز ، اؤنلار کندلری .

- کلمه \$ کندیم # ، به شکل زیر با فعل ایمک برای ضمایر شخصی صرف شده و با

مفهوم \$ من خودم هستم # بکار گرفته می شود :

من کندیمم ، سن کندین سن ، اؤ کندی دیر ،

بیز کندیمیزیک ، سیز کندینیز سینیز ، اؤنلار کندیلریدیر .

کتاب دده قورقود : از "ا- حسن محمد خانی :

- اؤغول سن قیز دیله مزسن ، کندونه (کندینه) بیر هاملا ایسترمیشسن ...

Q (کلمه انعکاسی \$ باشقا # : (دیر ، آن یکی ، استثنائی)

- ضمیر انعکاسی باشقا به شکل زیر صرف شده و ضمایر شخصی را در خود منعکس

می‌کند: من باشقایام ، سن باشقاسان ، او باشقادیر
 ییز باشقاییق ، سیز باشقاسینیز ، اونلار باشقادیرلار
 - ضمیر انعکاس باشقا همراه حروف اضافی \$ سی # به شکل زیر بوسیله فعل \$ ایمک #
 برای ضمائر شخصی صرف می‌شود :

من باشقاسی یام ، سن باشقاسی سان ، او باشقاسی دیر
 ییز باشقاسی ییق ، سیز باشقاسی سینیز ، اونلار باشقاسی دیرلار

(R) ضمیر انعکاسی \$ اؤزفه # :

کلمه \$ اؤزفه # ، معنی \$ دیر # و یا \$ بی # را می‌دهد و به شکل زیر با فعل ایمک
 برای اول شخص و دوم شخص مفرد با هماهنگی کو "ك" و برای سایر ضمائر شخصی با
 هماهنگی برز + صرف می‌شود :

biz	özgəyik	بیز اؤزفه ییک	mən	özgəyəm	من اؤزفه یم
siz	özgəsiniz	سیز اؤزفه سینیز	sən	özgəsən	سن اؤزفه سن
onlar	özgədirlər	اونلار اؤزفه دیر (لر)	o	özgədir	او اؤزفه دیر

- کلمه \$ اؤزفه # به شکل زیر در جمله بکار گرفته می‌شود :
 بۇ اقا کیم دیر ؟ من اؤنو تانیمیرام ؛ او منیم تانیشلاریمدان دئیل ، او اؤزفه دیر .
 او منه تانیش دئیل ، او اؤزفه دیر . او بۇرالی دئیل ، اؤزفه یئردن فلیبیدیر .
 - در رابطه با کلمه \$ اؤزفه # به اشعار زیر توجه کنید :
 فضولی : غم گونو اوستومده سندن اؤزفه یوخ ای دوداه لطف ائدیب مندن فرتورمه سایه اقبالینی ...
 بختیار وهاب زاده : ایندی داها دؤیوشورم دؤزومله ایمله اؤزومه دیر بۇ حمله ...
 .. اؤزفه نی دینله سن کؤک دن دوشرسن ، سن اؤزون اؤزونه اؤزفه لشرسن
 کلمه اؤزفه همراه \$ سی # نیز صرف می‌شود. مثال : من دئین بۇ دئیل اؤزفه سی دیر .